

Bemærk - eksempel

15542 0000000000
Postens bladnummer Abonnementsnummer

Abonnementsnummer opgives ved henvendelse til GeologiskNyt i forbindelse med adresseændringer o.l. Abonnementsnummer (10 cifre) er påtrykt til højre for denne boks. Girokort udsendes særskilt.

Salt i en pebret historie

Af Steen Laursen, GeologiskNyt

Der er en gammel tradition for råstofefterforskning i Danmark. Den startede i stenalderen og udartede sig i det 19. og 20. århundrede.

For små 4.500 år siden gravede vore forfædre flint op ad kalken, og ved slutningen af vikingetiden gravede de kalken op ad jorden. Nye ideer kræver nye materialer. Men importerede ideer har også på anden vis præget historien om danske råstoffer.

Tidlige boringer

Allerede i 1100-tallet borede franskmændene efter vand, men det tog 6-700 år før ideen om boringer nåede til Danmark. Omkring år 1800 gik jagten ind på Bornholms kul, og i 1818 borede H.C. Ørsted igennem Arnagerkalken nær Rønne. Han fandt desværre ikke kul, men et artesisk grundvandsmagasin i Arnagergrønsandet neden under. Så resultatet af den jagt blev ikke en kulmine, men en kilde, Ørstedes Kilde. Den springer endnu.

Er det her opad eller nedad?

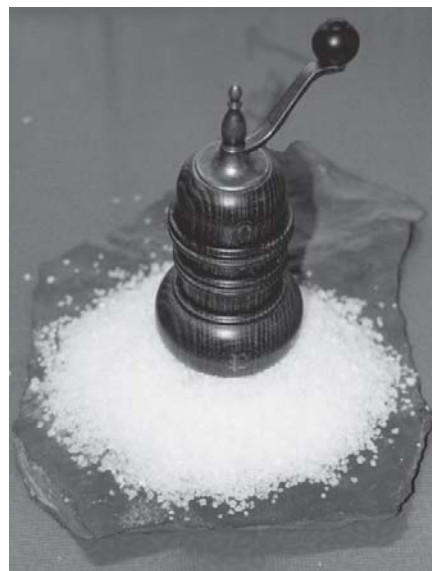
Måske var det den boring der fik Ørsted til at starte en anden boring i 1831, denne gang efter netop artesisk vand til københavnerne. Han havde netop læst en fransk artikel om mulighederne for artesisk grundvand i Danmark, så han allierede sig med professorer i geologi: G. Forchhammer.

Forchhammer havde sine egne ideer om op og ned i den danske lagserie, idet han ikke stolede synderligt på ledefossiler. Derfor anbefalede han, at man borede ved Nyholm. Her lå nemlig Saltholmkalken, som han antog, lå stratigrafisk under skrivekridtet og lige over et grønsandslag. Og det sand, mente han, havde godt grundvand. Boringen skulle siden bekræfte ledefossilernes røst: Grønsandet lå øverst og skrivekridtet nederst, så der kom en hulens bunke kalk op, 187 meter, og meget lidt vand. I 1859 åbnede Københavns Kommune sit første vandværk uden for byen og uden hjælp fra Forchhammer.

Salt

Siden er ferskt vand blevet Danmarks store ressource, men saltvand har også været inde i billedet. I 1570 åbnede Christian 3.'s dronning, Dorthea, et saltværk ved Harte nær Kolding. Og Harte blev på sin vis et symbol på råstofeftersøgningen i 1930'erne, selvom de første unoder udspandt sig længere sydpå.

Daværende direktør for Danmarks Geologiske Undersøgelse, Victor Madsen, ivrede nemlig for de danske råstoffer i 20'erne og 30'erne, og en dag slog to tyskere fra Hamborg sig på mineral-efterforskning. De viste imidlertid ikke

(Foto: SL)

noget om det erhverv, og allierede sig derfor med en skolelærer og en pilekvist. Dette uhyre interessante instrument kan påvise materialer i jorden, det være sig vand, brunkul, stensalt og olie såvel som metaller. De skal blot være værdifulde, hvilket viser, at kviste af pil har en betydeligt økonomisk indsig.

Skolelæreren fandt salt ved Sønderborg, og pilekvisten anslog dets dybde til 235 meter. Da boret nåede den profeterede dybde, måtte dybden dog korrigeres 100 meter nedad, og da hullet var 481 meter

dybt, gik de to tyskere fallit, og en borgmester overtog. Han fandt en mere kvalificeret mineralefterforsker med en ny pilekvist, og da viste det sig, at den første pilekvist var gået 200 meter galt af målet – i vandret retning. I lodret retning er det mere uvist, for efter 541 meters boring måtte også borgmesteren strække våben.

Harteboringen

Men der var salt ved Harte, for dronning Dorthea havde jo udvundet det. Så da en initiativrig ingeniør, K. Østman, kom hjem til Danmark, og læste en af Madsens mange artikler om de danske råstoffer, allierede han sig med amerikaneren F. Rowlin, der, i Danmark, var kendt som en af USA's førende eksperter i olieboringer.

Sammen startede de to en boring ved Harte. 891 meter nede nåede de igennem skrivekridtet og ned til forskellige sedimentter fra Øvre Trias, og i november 1936, små 958 meter nede, skete miraklet: Rowlin kunne præsentere en saltkerne. Kun 17 centimeter lang ganske vist, men den sikrede ham retten til at efterforske og udvinde de danske råstoffer 50 år frem.

De to foretagsomme herrer var ikke sene til at sælge deres firma med retten til Gulf Oil og fordufte. Og godt for dem, for saltkernen passede overhovedet ikke ind i lagserien. Derfor efterforskede politiet sagen fra 1942 til 1948, kun afbrudt af tyskernes arastation af hele politikorpset i 1943. Det viste sig, at Rowlin havde købt den famøse klump salt i Odense.

Ikke så skidt endda

Saltet i undergrunden blev ikke den guldgrube, mange havde håbet på, men i 1966 startede Dansk Salt en fabrik i Mariager. Den skulle leve af det skandinaviske saltmarked. Dette marked var hidtil blevet forsynet fra Tyskland, England og Holland, men på grund af høje transportomkostningerne var der plads til en producent i Danmark. Så enden blev ikke så ringe endda. ■